

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. sausio 9 d.

Nr. 6 (2)

Saturday supplement January 9, 1999

No. 6 (2)

Rašytojų sąjungos suvažiavimas

ALGIMANTAS A. NAUJOKAITIS

Nors per ketverius metus, praėjusius nuo paskutinio suvažiavimo, Lietuvos Rašytojų sąjunga padidėjo iki 350 narių, ji jungia įvairaus amžiaus ir pažiūrų plunksnos darbininkus, tačiau suvažiavime negirdėjau nei smarkių ginčų, nei nesutarimų. Atvirkščiai — iki vėlaus vakaro trukusią suvažiavimo darbo dieną vyravo santarvės, ramus, dalykiškas reikalų aptarimo dvasia. Visus gerai nuveikė prezidento Valdo Adamkaus apsilankymas, jo pasakyta kalba.

Suvažiavimo pradžioje paminiškas, kad tarp skaitlingo Rašytojų sąjungos narių būrio yra ir 30 JAV, kitos šalyse gyvenančių mūsų rašytojų (iš viso užsienyje gyvena 8,3 nuosimčių šios sąjungos narių), pirmininkas Valentinas Sventickas perskaitė iš Čikagos atsiųstą ir visų plojimais padarytą Rašytojų draugijos pirmininkės Stasės Petersonienės nuoširdų sveikinimą suvažiavimui. Apgailestavusi, kad ir kviečiamą negali čia atvažiuoti, be kita ko, ji rašė: „Nors gyvename toli nuo Tėvynės, mes esame Jūsų dalis“. Nesulaukusiems po pasaulį išblaškytų savo plunksnos šešerų ir brolių, suvažiavimo dalyviams teko pasitenkinti bent tuo, kad salėje buvo prieš pat suvažiavimą iš Baltimorės su savo prisiega Kazimiera grįžęs šios sąjungos ir lietuvių rašytojų draugijos narys Kazys Bradūnas. Pasak V. Sventicko, nors dabar jis gyvena pusiau Vilniuje, pusiau anapus Atlanto, bet iš įpratimo vis dėlto suvokiamas išeivijos poezijos kontekste. Iš Izraelio suvažiavimui atvyko ir kitas Rašytojų sąjungos narys Ychokas Meras, kurio čia laukė maloni staigmena — Rašytojų sąjungos leidyklos tik ką išleista jo nauja knyga, į kurią sudėti trys romanai — *Lygiosios trunksa akimirka*, *Ant ko laikosi pasaulis* ir *Ties gatvės žibintu*.

Sunku atpasakoti viską (o ir šeštadienio priede nėra tiek vietos), ką pasakė savo pranešimuose — ataskaitose kadenciją (įstatuose numatytą laikotarpį) baigiantis sąjungos pirmininkas V. Sventickas, jo pavaduotojas E. Ališanka, sekretorius J. Liniauskas, revizijos ir etikos komisijų vadovai V. Girdzijauskas ir E. Bukelienė. Vis dėlto paminišiu bent kai kurias jų pranešimų detales.

Pradėdamas pranešimą, V.

Sventickas pažymėjo, kad Rašytojų sąjunga pasirinko europinį modelį, ji krypta rašytojų brolijos profesinių ir socialinių reikalų pusėn, o sąjungos renkamieji asmenys oficialiuose renginiuose jau užsiima jos narių kūrybos vertinimu. Beje, tai savo kalboje gerai atliko rašytojas J. Aputis, pabrėžęs egzodo literatūros svarbą, čia ir užsienio gyventojų plunksnos brolių ir jų organizacijų suartėjimą, atsigręžimą veidu vienas į kitą.

Kas padaryta arba daroma, kad rašytojams būtų gerai, kad palengvėtų buitinių rūpestių našta, kad jie galėtų kaip reikiant atsidėti kūrybai? Atsakymas į šį paties iškelto klausimą, V. Sventickas sakė, kad Rašytojų sąjungos galimybės čia nėra didelės, tačiau pastaraisiais metais stiprėjo įsitikinimas, jog meno žmogus, rašytojas vertas valstybės rūpestio. Tuo reikalu ir pats pirmininkas, ir valdybos nariai varstė Seimo, vyriausybės, ministerijų, įvairių fondų duris, atkakliai reikalavo, patys piršo ir rašė įstatymų, nutarimų, kitų sprendimų projektus, telkė šalininkus. Daug kas laimėta rašytojų, jų knygų leidimo labui. Kelis kartus padidintas (Sąjungos sekretoriaus J. Liniausko žodžiais, — garbės) pirmo ir antro laipsnio valstybės pensijas dabar gauna jau 66 rašytojai. Vyriausybė gerokai padidino ir valstybės stipendininkų kieki. Dabar valstybės ir kultūros ministerijos stipendijas gauna 46 rašytojai, tarp jų nemažai jaunųjų. Iš Nidoje esančių kūrybos ir poilsio namų pelno per Literatūros fondą priedą prie menkų pensijų pradėjo gauti 75 metų sulaukę sąjungos nariai. Iš tikrų bėdai, paramos susilaukia ir kiti rašytojai. Beveik 12,000 Lt išleista padedant palaidoti mirusius savo plunksnos brolius.

Nors Rašytojų sąjungos leidykla per pastaruosius ketverius metus išleido 150 knygų, tarp jų nemažai egzodo literatūros, tačiau tiek paties pirmininko, tiek sąjungos narių nuomone, valstybės parama čia dar menka, o kultūriniai leidiniai valstybės biudžeto lėšos sumazintos beveik milijonu litų. Rašytojų sąjungos savaitraštis *Literatūra ir menas* ne tik veikia iš patalpų, bet ir nėra iš ko mokėti ir taip menkas algas bei honorarus redakcijos

darbuotojams bei autoriams. Pasak V. Sventicko, kultūros leidiniai paverčiami susigužusiais elgetomis. Rašytojai tik grašius gauna ir už jų išleistas knygas. Visa tai atsispindėjo ir prieš suvažiavimą išsiuntinėtos anketose, kuriose Rašytojų sąjungos valdyba pakvietė rašytojus išreikšti savo pasiūlymus ir pageidavimus. Kelių istorinių romanų autorius P. Dirgėla anketoje tiesiai — šviesiai išreikšė: nebeleisti knygų autorių žeminančiomis sąlygomis! Kai V. Sventickas suvažiavime apžvelgė šios ir kitų anketų turinį, prisiminiau Alės Rutos išsakytus žodžius jos romano *Skamba tolumoj* išleidimo Lietuvoje proga: „Bet argi autorius už savo darbą pats turi apsimokėti?“

Suvažiavimas priėmė atvirą laisvą Seimui, pradėjusiam svarstyti įstatymo projektą dėl autorių teisių. Laiskė prasidėjo deramai pataisyti šį įstatymą taip, kad būtų įteisinga kitose šalyse galiojanti nuostata — įvesti autorinį atlyginimą už kūrinių atgaminimą reprografijos (dauginimo, kopijavimo) būdu ir už jų panaudojimą bibliotekose. Tai būtų reali pagalba autoriams, lig šiol gaunantiems labai menkus honorarus.

Suvažiavimas nenutylėjo ir kitų skaudžių problemų, priėmė valdžiai adresuotą rezoliuciją dėl kultūrinės spaudos varganos būklės, prašė 1999 m. valstybės biudžete bent jau atsakyti atimtą 800,000 Lt sumą.

Savo pranešime V. Sventickas, revizijos komisijos pirmininkas V. Girdzijauskas neapėjo ir kitų šiandieninės lietuviškos gyvenimo šešėlių — korupcijos, iš sovietmečio išlikusių ir dar neužgydytų kitų „nomenklatūrinių“ ligų. Pasak V. Sventicko, ir šiandien yra žviturulių, dosniai sėmusių iš anos valdžios ir to paties geidžiančių dabar. Griuvėsių, kolaboravimo sąvokomis kartais sumenkinama literatūros atsvara. Tos atsvaros igūdžių reikia ir dabar — pigaus skonio, bulvarinių leidinių, masinės kultūros, kitų svetimų akcijų ir instaliacijų bangose. Pasakęs šiuos žodžius, V. Sventickas kvietė atsparumo pasimokyti iš mūsų išeivijos, dauzytos šių ir kitų bangų, bet atsispyrusiai, išlaikant tautiškumą, aukštos kokybės kūrinių praturtinusios mūsų literatūra.

V. Sventickas taip pat pripažino, kad visus turtinančius yra jau susiklostęs Lietuvos Rašytojų sąjungos bendravimas su užjūrio kolegomis, su Lietuvių Rašytojų draugija. Savo pranešime jis išreiškė pasitenkinimą, kad plačiau apie tai jam buvo leista pasamprotuoti ne tik jam besilankant Los Angeles, bet pasisakyti ir užsienio lietuvių dienraštyje *Drauge* (čia turėta galvoje jo pasikalbėjimą, išspausdintą 1998 m. birželio 6 d. šeštadieniniame priede). V. Sventicko nuomone, jau atėjo laikas, kad Lietuvos valstybė realiai padėtų ir egzodo rašytojams, tarkim, duodant lėšų bent literatūrinį archyvų

tvarkymui ir jų atgabenimui namo, į Lietuvą.

Šiltai visų sutiktas, suvažiavime kalbėjo poetas Kazys Bradūnas. Turėdamas galvoje savo narystę Rašytojų sąjungoje ir draugijoje, jis pasakė, jog esąs tarsi dviejų literatūros respublikų pilietis. K. Bradūnas padėjo suvažiavimui susirinkusiems rašytojams, kad jie neužmiršta už jūrų — marių gyvenančių savo kolegų, kad Lietuvoje išleista daug egzodo parašytų knygų. Jis pritarė V. Sventicko siūlymui dėl valstybės paramos užjūryje tvarkant lietuviškus archyvus. „Sakyčiau, kad bendras abiejų, čia ir užjūryje esančių lietuvių rašytojų, sambūrių susijungimas jau įvykęs“, — pasakė K. Bradūnas. Jis taip pat pridūrė ir apgailestavo, kad prieš suvažiavimą literatūrinėje žiniasklaidoje daug rašant ir kalbant apie mūsų literatūrą ir knygas, liko nepaliesta egzodo literatūra.

Apie tėvynės ilgesį gyvenant tolimame krašte kalbėjo Iechokas Meras. Jis norėtų būti ko nors vertas šiame rašytojų sambūryje, kurio nariu yra. Pasidžiaugė, kad Vilniuje štai vėl išėjo jo nauja knyga. Be abejo, ji bus ne paskutinė.

Pranešime V. Sventickas padėjo kitose valstybėse gyvenantiems mūsų rašytojams už anketose ar kitaip išsakyti ir atsiųstas mintis bei pasiūlymus Rašytojų sąjungos veiklai gerinti. Į juos bus atsižvelgta. Suabejota V. Volerto atsiųstu raginimu Lietuvoje rengti išeivijos rašytojų kūrybos vakarus. Bet juk tų vakarų, naujų egzodo rašytojų knygų pristatymų berods neturko nei Rašytojų klube, nei kitose vietose. Atsivertę suvažiavimo proga išleista išsamią Literatūrinio gyvenimo kroniką, suskaičiuokime vien 1998 metų išeivijos rašytojų kūrybos vakarus, kitus panašius renginius. Buvo vakarai, literatūrinės popietės V. Tamulaičio, A. Vaičiūnaitės, V. Krėvės, V. Daugirdaitės — Sruogienės, J. Aistio atminimui ir jų kūrybai. Buvo surengta pora A. Nykos — Niliūno kūrybos vakarų, įvyko susitikimai su M. Stanku — Saulaite, Kaune — su A. Veščionaitė. Ne tik Rašytojų klube, bet ir kitur surengtas B. Pukelevičiūtės jubiliejinis literatūrinis vakaras, Alės Rutos naujo romano pristatymas. Suvažiavimo dalyviai mieliai sutiko V. Volerto pasiūlymą Lietuvos rašytojams atvykti į tokius vakarus Amerikoje (žinoma, jei pakviestų).

Į artimesnius kraštus Lietuvos rašytojų išvykos vis dažnėja. Rašytojų sąjungos pirmininko pavaduotojas E. Ališanka savo pranešime sakė, kad plečiasi tarptautiniai ryšiai. Rašytojų sąjunga jau yra didžiausios Europoje rašytojų organizacijos — Europos rašytojų kongreso narė, aktyviai dalyvauja Baltijos rašytojų tarybos veikloje. Šios tarybos rūpestiu įsteigta rašytojų ir vertėjų centre Visbyje (Švedija), gavę stipendijas, pabuvojo 33 Lietuvos rašytojai ir vertėjai. Daugėja užsienyje išleistų Lietuvos rašytojų knygų.

Suvažiavime dar buvo daug įdomių kalbų, tarp jų ir apie siūlomus kandidatus į Rašytojų sąjungos pirmininko postą — A. Baltakį, D. Kajoką ir V. Sventicką. Absoliučia balsų dauguma (čia prisidėjo ir 13 egzodo rašytojų atsiųstų balsavimo biuletenių), pirmininku vėl išrinktas Valentinas Sventickas. Mažai kuo pakito ir Rašytojų sąjungos valdyba. Į ją išrinkti E. Ališanka, J. Aputis, O. Baliukonytė, A. Baltakis, V. Daujotytė, P. Dirgėla, S. Geda, J. Liniauskas, M. Martinaitis, V. Martinkus, A. Mikuta, D. Mušinskas, J. Strielkūnas ir J. Vaičiūnaitė.

Diskusijos suvažiavimo pertraukos metu. Iš kairės — trys poetai: A. Marčėnas, K. Platelis (jis taip pat yra Švietimo ir mokslo ministras) ir E. Kelmickas.

tojų sąjungos pirmininko postą — A. Baltakį, D. Kajoką ir V. Sventicką. Absoliučia balsų dauguma (čia prisidėjo ir 13 egzodo rašytojų atsiųstų balsavimo biuletenių), pirmininku vėl išrinktas Valentinas Sventickas. Mažai kuo pakito ir Rašytojų sąjungos valdyba. Į ją išrinkti E. Ališanka, J. Aputis, O. Baliukonytė, A. Baltakis, V. Daujotytė, P. Dirgėla, S. Geda, J. Liniauskas, M. Martinaitis, V. Martinkus, A. Mikuta, D. Mušinskas, J. Strielkūnas ir J. Vaičiūnaitė.

Valentinas Sventickas, suvažiavime vėl išrinktas Lietuvos Rašytojų sąjungos pirmininku. Nuotr. Ričardo Šileikos

Sėti tikėjimą, viltį ir humaniškumą

Lietuvos Respublikos prez. Valdo Adamkaus kalba, pasakyta Lietuvos Rašytojų sąjungos suvažiavime.

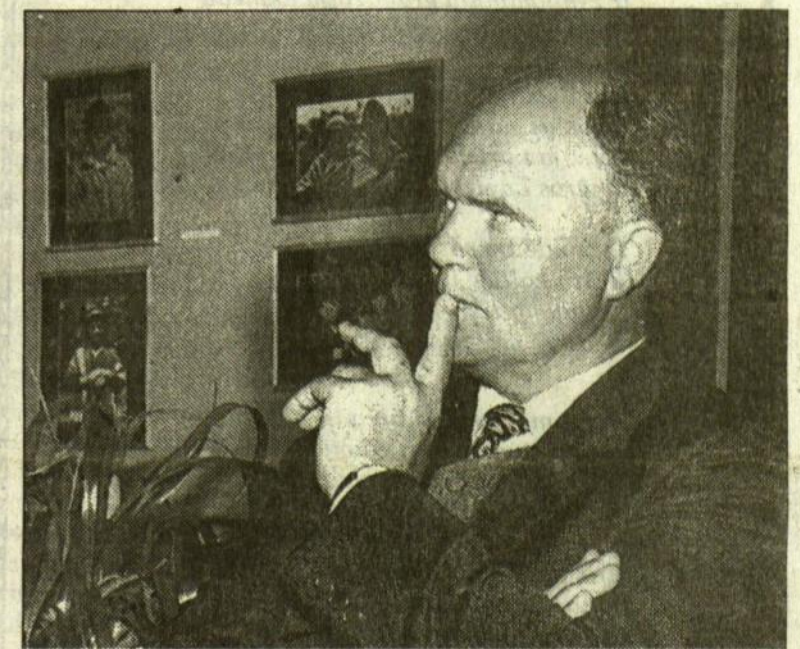

Lietuvos prez. V. Adamkus kalba Rašytojų s-gos suvažiavime.

Su nuoširdžia pagarba kreipiuosi į šią auditoriją, kaip į senų tradicijų vienijimą ir bendrą dvasinių pastangų telkiamą broliją, kurios narių balsai buvo ir lieka svarbūs, svarstant pamatinius tautos kultūros ir Lietuvos valstybės klausimus.

Tai nėra vien malonus komplimentas gražaus renginio proga. Tai — nesenos istorijos patirtis, liudijanti jūsų žodžio potencialą, kuris prieš dešimtį metų kėlė tautą laisvei ir kūrybai, kuris ir šiandien gali pozityviai įtakoti Lietuvos pilietinės savimonės raidą.

Prisimenu jūsų kolegas, mano likimo brolius emigracijoje. Šviesios atminties Vytautas Kavolis, Henrikas Nagys, Antanas Škėma, Algimantas Mackus, Marius Katiliškis — pačių įvairiausių lietimų, pažiūrų bei įsitikinimų

Valentinas Sventickas, suvažiavime vėl išrinktas Lietuvos Rašytojų sąjungos pirmininku. Nuotr. Ričardo Šileikos

Sėti tikėjimą, viltį ir humaniškumą

Lietuvos Respublikos prez. Valdo Adamkaus kalba, pasakyta Lietuvos Rašytojų sąjungos suvažiavime.

žmonės buvo jungiami meilės tėvynei ir intelekto savai bendruomenei, jos likimui.

Kiekvienas savaip kūrė Lietuvą, tarnavo savajai jos viziškai ir puoselėjo istoriškai teisingos ateities viltis. Manau, kad šie kriterijai ir šiandien yra gyvi, aktualūs, būtini mūsų minčių bei darbų palydovai. Juk esame tiesioginio ryšio tarp tautinės kultūros brandos, šios kultūros kūrėjų moralinės atsakomybės ir valstybės civilizacijos.

Norėčiau, kad ir šiandienos uždavinius sprendžiant, atstumas tarp politikos ir kultūros žmonių būtų kuo mažesnis. Natūralu, kad, ūkinį sunkumų akivaizdoje, intelektualams rūpi Lietuvos žmonių gyvenimo kitos kryptys ir per-

spektyvos, nes į inteligentią dažnai krypta žmonių akys, ieškančios moralinės pasipirties. Norėčiau kviešti bendrai veiklai — kuriančiai ir tobulinančiai, stiprinančiai pasitikėjimą piliečių ir tautos galio-

mis. Tikiu, kad dar ne kartą Rašytojų sąjunga Lietuvos visuomenei primins moralios kultūros bei politikos, moralios gyvenimo priedermę, kurios atsisakyti, nepriminti jos savajai visuomenei būtų tikroji istorinė klaida.

Tikiuosi, kad esami ir būsimi jūsų tekstai kuria naują amžių, kurs mūsų ateitį garbingą tautos tradicijų ir modernių šiandienos idėjų dvasia. Naikimo akivaizdoje kažkas turi sėti tikėjimą, viltį ir humaniškumą.

Garbingam Lietuvos rašytojų forumui linkiu rimto ir našaus darbo.

Veidu vienas į kitą

Juozas Aputis

Dešimtys mėnesių, praėjusių nuo 1994-ųjų metų rašytojų suvažiavimo — tai ne tas ypatingos prasmės dešimtmečių ir šimtmečių laikas, kurį neseniai skaičiavome nuo 1547-ųjų. Pirmosios lietuviškos knygos, nuo Lietuvos Nepriklausomybės aštuoniasdešimtmečio, nuo Vinco Kudirkos *Tautiškos giesmės* arba nuo šiomis dienomis plačiai paminėto Adomo Mickevičiaus dušimtojo gimtadienio.

Prabėgęs ketverių metų lai-

kas nėra pilkas lietuvių kūrybos kelias. Prieš ketverius metus po anuometiniais Menininkų rūmų skliautais dar gyvenome istorinio pasikeitimo, perversmo akivaizdoje. Laisvės pojūtį lydėjo beribis džiaugsmas, nuostaba ir saldus nerimas. Tada visur, taip pat ir suvažiavimo salėje, buvo kalbama apie iki tol nežinomų rašytojų tekstus, išspausdintus žurnaluose ir knygose. Buvo savotiškas tokios literatūros potvynio metas. (Nukelta į 2 psl.)

Rašytojų sąjungos leidyklos techninė redaktorė D. Tunkevičiūtė ir direktorius V. Akelis.

VYTAUTAS CINAUSKAS

Dar buvo duona daugeliui rupi,
O drapana — naminė, pakulinė,
Ir taip lengvai pažeidžiama, trapi,
Numetus pančius, Lietuva tėvynė.

Bet jau tvirtėjo ji laisva dvasia,
Džiaugsmu ir rūpesčiu su žmogumi dalinos,
Ir augo žmogumi žmogus, o ne mase,
Ne sraigteliu iš pragaro mašinos...

Skambėjo dar neperšauta daina,
O ežerai turėjo skaistų veidą,
Tekėjo saulė dar nesuodina
Ir į mazuto jūrą nusileido...

Velyvas pabeldimas į duris
Žadėj' paklydėlį, gal svečią.
Ne tai, kad mus, nušaus ar išvarys
Pabalti kaulais po „tėvynę“ plačią.

Nuo vėjo sugirgždėjusi svirtis,
Susprogusi tyla nuo šuns lojimo,
Nesakė dar, kad tykoja mirtis
Už tavo tvarto, svirno ar klojimo.

Dar nieks nedegino žmonių trobų,
Negriovė kryžių, pamatų neardė.
Ir būsimas „banditas“ su „sribu“
Kieme mokyklos kamuolį dar spardė.

Dar juodės avys puslapių senų
Laisvai sau ganėsi po pievų baltą,
Ir žydų kapinių graudžių akmenų
Dar nieks sutrupinęs negrūdo po asfaltu.

Dar buvome naivumo kaliniai,
Ir tokios vaikiškos gimtines buvo akys!
Bet... jau artėjo Pirčiupiai, Rainiai...
Ir jūros Laptevų banga į slenksį plakės.

Ir bandė Dievas, negailėjo
Kartu kaltus ir nekaltus...
Nedaug beliko, kas praėjo
Devynis pragaro ratus.

Kas mums parodys tikrą tiesų kelią,
Palikus purvinus vingiuotus takelius.
I ten, kur Lionginas kamaroje Strazdelio
Iš rojaus medžio drožia paukšteliu...

Kur vakarais prie Dievo gonkų sėdi
Ir tyliai šneka sėlių kankiniai
Nuo aukšto kalno žiūrį į papėdę,
Kur patys, regis, buvo neseniai.

Kiek čia jų daug!... Jaunuolių ir mergaičių,
Kiek mokslo vyrų, kunigų garbių.
Kiek čia jų daug — bedalių ir bekrabių
Ir žemės druskos — mūsų žemdirbių.

Visi baltais drabužiais pasirėdę
Sartų baltų lėlių vėrinys...
O vidury ant akmenėlio sėdi
Aukštaičių vyskupas Mečislovas Reinsys.

Per savo žūtį nugalėję mirtį,
Per Kristaus mirtį amžinai gyvi,
Kiek teko iškentėti, ką patirti,
Težino akmenys sustingę pagriovį.

Suaugo kaulai, užsitraukė žaizdos,
Bet liko nerimas, kurs amžiais nepraeis,
Kad neužgestų Laisvės žaizdras,
Kad Vytis kardo niekad nenuleis.

Parodyk, Viešpatie, mums tikrą kelią,
Už rankos pavedk, kaip vaikeliu.
I ten, kur Lionginas kamaroje Strazdelio
Iš rojaus medžio drožia paukšteliu...

Trementinų ir partizanų gegužinė prie Trementinų namų Vilniuje.

SAUSIO 13-TOSIOS PRIVALOME
NEUŽMIRŠTI

Žmonių ir tautų gyvenime yra tokie įvykiai ir tokios datos, kurių negalime užmiršti. Vienos jų yra tragiškos, kitos — didingos. Sausio 13-tąją galbūt tuo yra skirtinga nuo kitų minėtų dienų, nes ji yra ir tragiška, ir kartu didinga. Visas lietuvių tautos atgimimo periodas buvo labai didingas, ir pasaulis juo stebėjosi. Buvo jaučiama, kad imperija rengiasi smogti. Žmonės buvo apie tai įspėti. Teisingai galvota, kad bus bandoma užimti Televizijos bokštą ir turbūt Seimo rūmus. Žmonės rengėsi juos ginti.

Perversmo rengėjai apsisukačiodami ir klaidingai Maskvą informavo. Jie galvojo, kad žmonės tik tebelaukia progos į Maskvos glėbį pulti. Vakaruose buvo paskleistas gandas, kad Vilniuje bus nepaprasti įvykiai. Į Vilnių privažiavo daug žurnalistų, fotografų ir filmuotojų. Visi stebėjosi pasieniečių mandagumu ir paslaugumu. Apie įprastą kratos net kalbos nebuvo. Maskva Burokevičiui, Jarmalavičiui ir panašioms patikėjo, kad jiems tik ženkla davus, liaudis sukilis ir vėl tarybinę santvarką sugrąžins. O tai reikėjo nufilmuoti, pasauliui parodyti. Bet išėjo visi priešingai. Žmonės, kurie buvo prie Televizijos bokšto susirinkę, tankams privažiavus, iš vietos nepajudėjo. Galbūt ir dėl to, jog nesitikėjo, kad tankai ant žmonių važiuotų.

Iš vieno tanko per garsią kalbą žmones ragino nustoti dainuoti ir eiti namo. Bet žmonės nepajudėjo ir toliau dainavo. Tuomet, galbūt gavę įsakymą, tankai pradėjo ant žmonių važiuoti ir savo vikrais pargriuvusius žmones traukti. Iš užsienio valstybių atvykę filmuotojai tokių vaizdų nesitikėjo pamatyti. Bet ir jie nebėgo, o toliau filmavo. Atrodė, jog rusai karininkai turbūt susiprato, kad tie filmai jiems ir gerą neišeis. Tuomet kareiviai ir filmavimo aparatus pradėjo daužyti bet jų buvo per daug ir daugelis išliko. Tuos filmus perdavė lietuviams TV darbuotojams. Kadangi į Vilniaus siųstuvą rusai jau buvo įsibrovę, tad jie greitai sėdė į automobilius ir laimingai pristatė filmus į Kauną. O iš ten juos skubos keliu perdavė į Rygą. O Rygos siųstuvą, būdamas galingesnis už Kauno, juos paleido beveik per visą Europą.

Kurie akis turėjo — pamatė tikrąjį Gorbaciovo veidą. Kilo protestų banga. JAV senatoriai ir Kongreso atstovai ragino prezidentą G. Bush, kad jis tiesiogiai skambintų Gorbaciui. Ir pačioje Rusijoje prasidėjo demonstracijos. Televizijoje visi žinomesni politiniai komentatoriai šimtaprocentiniai gynė lietuvių. Ir mes savo skambinimais bei telegramomis gal prie to prisidėjome. Pagal iš anksto numatytą planą, iš Šiaurės miestelio didelė tankų kolona važiuojo Vilniaus centro link, bet pusiaukelėje apsisuko ir grįžo. Turbūt Gorbaciovas, iš visų pusių spaudžiamas, davė įsakymą puolimą sustabdyti. Bet to sustabdymo rusai generolai neužmiršo. Tai laikė visos Raudonosios armijos pažeminimu. Prasidėjo Maskvoje vidaus kova, kuri privėdė iki Maskvos „pučo“. Kaip matome, viskas prasidėjo prie Televizijos bokšto!

Apie tai, kas tuomet Vilniuje vyko, mums papasakos tuose įvykiuose dalyvavęs Seimo narys Vytautas Cinauskas, kuris specialiai į šį minėjimą atvyko. Susipažinkime nors trumpai su jo biografija. Gimė 1930 m. VI. 6 d. Pandėlio miestelyje, policijos tarnautojo šeimoje. 1941 m. birželio 14 d. visa Cinauskų šeima — du suaugę ir keturi mažamečiai vaikai, buvo ištremti į Sibirą. Tėvas buvo atskirtas nuo šeimos ir 1941 m. gale žuvo Rešiotuose. Du broliai mirė 1941 m. rudenį Altajaus krašte.

Išlikusi gyva motina su dukra Dalia ir sūnumi Vytautu 1946 m. pabaigoje pabėgo ir grįžo į Lietuvą. Grįžę, slapstėsi pas gimines ir pažįstamus. 1948 m. pavasarį Vytautas buvo išduotas, suimtas ir tardomas Obelių skrebyne. Po tardymo ištremė į Krasnojarsko kraštą. Antroje trečiojo dešimtmečio pusėje, grįžęs 1956 m. Neakivaizdiniu būdu mokėsi geologijos ir dirbo geologijos srityje. V. Cinauskas yra Lietuvos Politinių kalinių ir tremtinių bendrijos pirmininkas, LR Seimo narys, Vyriausybės tremtinių grįžimo komisijos vicepirmininkas, Lietuvos Rašytojų sąjungos narys.

Sausio 13-tos dienos minėjimas bus sausio 17 d. PLC, Lėmonte, po šv. Mišių didžiojoje salėje. Rengia JAV LB-nės Kultūros taryba.

J. Žygas

Veidu vienas į kitą

Atkelta iš 1 psl.

Spaudos draudimo laikais kultūros darbu pabudo dešimtys knygnešių, o sovietiniai lageriai pažadino dešimtis rašytojų, kurie, išėję į laisvę, įvykdė pažadą papasakoti žmonėms apie išgyventą siaurą. Tai buvo beletristikos atvejais, kai jos tekstai ypatingai veikė tuo, kas ten parašyta, o

ne kaip parašyta. Be abejo, buvo meniškai labai stiprių kūrinių. Dalia Grinkevičiūtė, Antanas Kryžanuskas, Vladas Vyšniūnas, Algirdas Grišėnas, Liudas Dambrauskas, Vladislovas Telksnys ir jo prisiminimai iš Stuthof — šios ir dar daug naujųjų rašytojų pavardžių mirgėjo spaudoje, pasigirdo per radiją. Šiurpi Laptevų jūros, Vorkutos ir Igarkos lagerių, Lietuvos ir Sibiro kalėjimų tikrovė gniaužė kvapą, purtė ligšiolinį patyrimą. Netgi garsieji A. Solženycino kūrinių tokio poveikio neturėjo. Tada klausėme savęs: ką mes iki šiol padarėme, išlikę okupacijos molo laisvėje, kokioji tikrovė gyvenime ir kokia ji mūsų kuryboje? Paskelbtieji iki tol nežinomų rašytojų tekstai daug ką privertė perkratyti savo nuostatas ir darbus. Kam nebuvo duota tai padaryti, tam dar ir šandien raudonos apgaules gėlės byra ant Laisvės alėjos grindinio Kaune 1940-ųjų vasarą.

Garsiajame Dalios Grinkevičiūtės kūrinyje *Lietuviai prie Laptevų jūros* yra tokia vieta: mažas vaikelis per speigą slapčia iš barako bėgo prie lagerio prižiūrėtojo atmatų krūvų — ten jam ne sykį pasisekdavo aptikti kokią bulvės lupeną — jis paslysta ir, atmetęs rankas, prie tos krūvos mirtinai prišąla. Tą kraupų ledo luitą galėtume laikyti simboliškiausiu visų laikų Lietuvos kančių ir neteisėbių inkliuzu. Lyg mūsų istorijos vadovėlį ji galėtume rodyti tiems užsienio politikams, kurie, vadovaudamiesi išsikvėpusiu bendru demokratijos vardioku, baltais rankogaliais, abejingai, formaliai užgula kokių nors Lietuvos ateičiai svarbius popierius.

Štai dar kas reikšmingo padaryta per tuos ketverius metus: Lietuvoje išleista bemaž visa svarbiųjų lietuvių egzodo rašytojų kūryba. Tremtinių ir kalinių raštai bylojo apie tai, ko daugelis nežinojome, kas buvo uždrausta, šitie — žadino grynai profesinį smalsumą. Visiems — ir tiems, kurie jau ir anksčiau su lietuvių egzodo literatūra bent kiek susipažino, ir susitikusiems pirmą sykį — buvo svarbu patirti, kokia lietuvių literatūra sukurta laisvajame pasaulyje, ką ji suvokė svetimoje aplinkoje, kaip tą intelektualinę aplinką sugebėjo prigdyti prie savo nostalgikų genų. Štai šiuos visus kūrinius dabar sudėjome ant ilgo lietuvių literatūros stalo. Dabar svarbu mokėti ir norėti tą brangenybę parodyti. Jei vertinsime ne kokių išankstinių atsanių saviniekos žvilgsniu, turėsime pamatyti, kad tas turtas ne menkesnis, o gal net vertingesnis už garbdomą svetimąjį. Taigi, turime su-

jusią krūvon visą lietuvių literatūrą. Vieno kito kūrėjo pasidžiūsoje gal ir tebekrebžda kažkokio atsiribojimo kirmėlė, bet visa lietuvių literatūra jau pradeda gyventi savo gyvenimą.

Dar vienas svarbus ketverių metų laikotarpio akcentas, susijęs ne tik su kūryba: subtiliai balansuodama politiniame visuomenės gyvenime, pasitvirtino toji nuostata, kurią prieš gerus tris dešimtmečius paskelbė lietuvių egzodo intelektualai, to meto jaunoji karta: veidu į Lietuvą. Tai buvo tiksliai istorijos linkmės įžvalga. Jei ne visa, tai didelė dalis vyresniosios ir vidurinėsios Lietuvos rašytojų kartos turime pasakyti aciū tiems lietuviams egzodininkams — jaunesniems ir vyresniems — jau anuo tolimu laiku visuomenėje, literatūroje mačiusiems ne vien tik sovietijos kolaborantus, o žmones, kuriems buvo uždėti okupacinės santvarkos apynasriai. Didžiama mūsų visais įmanomais būdais veržėsi iš tų apynasrių. Mes glaudėmės vieni prie kitų čia, Lietuvoje, ir prie jų, mieli tėvynainiai užjūriuose. Supratome ir nelengvą anų metų egzodo intelektualų būklę. Kai nežinant, o kartais ir aiškiai numanant, kas jis toks, tekdavo sveikintis su iš paskos lyg šešėlis selinančiu saugumiečiu.

Šiandien sakykime: veidu vienas į kitą. Išžiūrėkime iš arti — į tuos, kurie gyvi, ir į tuos, kurių jau nebėra, įsižiūrėkime nemirksėdami ir neieškodami įtartinų krislių. Kas dar? Gausybė knygų, parašytų Lietuvos rašytojų. Kokia daugybė jų išėjo, matome pasižiūrėję į sąrašus. Ypač daug jų pasirodė pastaraisiais metais, šiemet ypatingai. O juk aname suvažiavime stailėmės ir baiminomės, kad knygų nebus kam leisti. Dabar jų išeina tiek, kad užsimuš — visų neperskaitysi. Teisybės dėlei reikia pasakyti, jog nebūtina visas skaityti... Rinka į dantis nelabai žiūri, labiau — į kišenę. Betgi, staciai pasakius, koks didelis ir margas gerų knygų sąrašas! Tikrai skubėkime auginti ir ugdyti vaikus, mokančius ir norinčius lietuvišką knygą skaityti. Kūrinių potvynyje galėtume išskirti naująją ir jaunąją literatūrą. Naujoji — ta, kuri nevaržomai prakalbo apie aną, uždraustąjį laiką, jaunoji — kuri sovietinio gyvenimo, galima sakyti, nepažino. Beje, jai padeda tikrai talentas, jokios pašalinės aplinkybės, nebent populiaramui koks nors kasdieninio gyvenimo kaprizas. Liūdoka, bet abi tos literatūros šandien ganėtinai vienišos. Aiškiai iškyla klausimas: ar literatūra ir visuomenė iš tikrųjų galutinai

ima skirtis, ar nebėra vilties joms susitaikyti, susieiti? Ar literatūros vaidmuo jau tiksliai tas, kad ji nebeteko jokio vaidmens? Ar pasidėjavimai, kad lietuvių autorių knygų niekas neskaito, tikrai pagrįsti? O ar zinome, ką nemigo naktį užpustytoji pirkaitej ar įsitaisęs per šalčius šalia radiatoriaus skaito koks vienišius? Gal Tomą Maną, o gal ir Granauską, Gutauską, ar gal Rilkę, Kunciną, o gal Nyką-Nilioną ar Juškaitį, gal V. Šymborską, o gal Vaičiūnaite, gal Gedą, Marčėną, Parulskį, Tomą Venclovą ar Abrutytę?

Ką ir sakyti — matyti daug ženklų, kad žmonija sparčiai praranda atramas tradicijose, tuo pačiu ir kokią šviesesnę perspektyvą. Baigdamas gyventi antrąjį tūkstantmetį po Kristaus, pasaulis išrodo išvargęs, išsisėmęs. Gal dėl to ir menas, lyg kam keršydamas, vis labiau desperatiškai demaskuoja žmogaus prigimties juodąją pusę, tuštybę. Mes dar nesame tokie turtinigi, visko pertekę, kad reikėtų vaikščioti visiškai nuogiems. Mes tikrai dar turime kuo prisidengti.

Ramus kasdieninis mūsų rašytojų gyvenimas, nors kartas nuo karto būna ir krustelėjimų — sužaižaruoja kibirkštys tarp jaunosios ir senosios rašytojų kartos. Tokios kibirkštys, beje, būtinos kiekvienai šios žemės gyvasčiai. Tos kibirkštys palyginti greitai ir išblėsta: mūsų — o gal visur taip būna — pastogėje, ar dėl gyvenimo tempų, ar dėl ko kito senieji sparciai galutinai nusensta, o talentingoji jaunuoji anksti sulaukia vaikų...

Liūdoka išsistarti, jog į kita suvažiavimą susirinkime — kas galėsime susirinkti — jau prasidėjus trečiajam tūkstantmečiui ir Lietuvai bebajigiant tūkstantmečio metų kelionę. Eikime į tą tūkstantmetį su kokiomis nors viltimis, viena tikrai žinodami: kada nors mums lemta būti protėviais. O gal kas po daugelio metų sušuks, kaip kadaise sušuko poetas: „Kaipli, jūs protėviai mano!“ Gal kas nors panašiai pasišaurs ir mūsų kūrybą, o ir mus. Gal lemta jai būti prisimintai su ilgesiu ir meile, nes juk mylėdami ją kuriame?

Neseniai teko išgirsti toki smagų tikrovišką nutikimą: mokytojas klausia mokinio, kokių naudingų iškasenų yra Lietuvoje. Tas vyriukas nedelsdamas atsako: bulvių!

Moralas čia itin talpus: ką savo žemėje pasodinsime, tą naudingai ir iškasime. Arba: pirma pakasime, po to iškasime.

Straipsnis parengtas pagal J. Apučio kalbą Lietuvos Rašytojų sąjungos suvažiavime 1998 m. gruodžio 15 d.

Apleisti tremtinių kapai Sibire. Nuotr. R. Urbakavičius

Vytautas Cinauskas

Dvasingumas ir literatūra

IRENA SLAVINSKAITĖ

Literatūra — giliausių ir esmingiausių žmogaus išgyvenimų atspindys. Tai žmogaus būties koeficientas, išreikštas daugybe programinių lygčių. Rimtoji lietuvių literatūros dalis visada telkėsi į tai, kas žmogui svarbiausia — į jo esmę, būvimą pasaulyje, paties pasaulio gilumą, problematišką misiją. Priklausomai nuo to, kokio pobūdžio literatūra buvo kuriama — koks jos žanras, kas autorius, jo pasaulėžiūra bei intencija, tokį gaudavimą galutinį, jau susiklosčiusį vaizdą.

Iki šiol lietuvių literatūros mokslo bei pačios literatūros, kaip meno, praktikoje daugiausia yra išryškėję — tuo pačiu svarstoma ir aptariama — tai, ką vadiname pasauliškumu, beveik beatodairiškai atsiurbiant nuo tos literatūros bandymų, kurie yra susitelkę grynai ties religine problematika. Vis tik yra susiformavusi ir tokio pobūdžio literatūros nostalgija, pasiilgimas. Juk geriausia šio pobūdžio literatūros tradicija veda į pačias lietuvių literatūros gelmes — K. Donelaičių, A. Strazdą, A. Baranaušką, Maironį, B. Brazdžionį, V. Mykolaitį-Putną, išsiviję — L. Andriejų. Kiek dėkingumo ir gerumo, atgailos atsiveria žmogui, kai Mišiose giedame A. Strazdo „Giesmę prieš mišią“, Maironio „Marija, Marija...“. Giedame taip išgilinę, atsivėję kažkokiai, daug stipresnei už mus — viliojančiai ir toli toli vedančiai — jėgai, kad net pamirštame tų tekstų autorius. A. Strazdas, Maironis, jų reikšmingi vardai tarsi pasitraukia nuo tų nuostabių dvasingumo dalykų į šalį — tarsi jų pačių asmenybių nereikėtų ir nebūtų. Daug kas iš praktikuojančių šias giesmes ir maldas net nežino, kad tai parašyta to paties autoriaus. Taip dvasingumas mene prauga žemiškumą, pavieniskumą, išiliejimą į kosminę harmoniją — gerio ir grožio šlovinimą žmogui per maldingai ištartą žodį, kylantį iš širdies į ten, kur žmogaus sąmonė regi atsiveriant kažką be galo artimą ir drauge jai nuostabią, mistišką — Dievo esybę, jos sukurtų vertybių, nuostatų, dėsningumų, peraugancį į principus, pasaulį. Tikėjimas Dievu, religinis išgyvenimas — didysis žmogaus kelias, būvimo būdas ir principas, kuris, deja, literatūroje ir ją aptariančiame moksle mūsų tradicijoje dar nėra pakankamai stiprus ir vientisas.

Religinės literatūros, plačiau suvokiant — religinio išgyvenimo takas — pas mus nėra apibrėžtas, apmąstytas. Visa skendi laiko ūkanose, sąmonės dugne, yra fragmentiška, stokoja reikiamo dē-

šio ir rimties, pagaliau — specialių studijų. Manau, kad atėjo laikas lietuvių literatūros moksle formuotis ties šiomis literatūros sritimis susitelkusiems svarbiems darbams. Kol kas esame šios problemos paraštėse, kelyje į gilumą, esmę, į kurias nukreipia, jai susidaro tokios prielaidos, pats gyvenimas bei jame susiformuojanti atitinkama literatūra.

Mūsų laikas, mūsų gyvenimas yra tik saujelė smėlio, kurį išžarstys negandos ir vėjai, bet tai vienintelis mūsų būvis, kuris kelia didžiulę atsakomybę ir įvairiausių sprendimus. Per jį turime bent jau bandyti išgausti iki esmės, atsiverti būčiai, kuri yra harmonija Dievo sumanymuose ir planuose. Atrasti dvasinį ryšį su pasauliu, saviimi, kitais žmonėmis, kaip teigiamą poslinkį, geidžiamą asmenų veiksmą ne paviršutiniškos egoistinės sąmonės rėmuose ir ribose, ne amžinuose nežinojimuose ir vis klumpančiame nuodėmingume, o kažkame, kas yra šviesu, gera beapeliaciškai ir beatodairiškai, kas atsiveria, kuo tikima, kas yra ezoteriška mistiška, bet sykiu yra tiesiog realybė, pageidauta ir sumanyta šio pasaulio Kūrėjo — Dievo, kuris yra ir absoliutus teisingumas bei tiesa, kurios nuolat siekė ir sieks žmogus — kiek jam tai bekaunotų ir kokia tai būtų sunki palaimos paženkinimo kancija. Toks yra bendras žmogaus kelias, kuris yra sudarytas iš pavienių atvejų, sielų, einančių savosios plėtros, savųjų galimybių paženklintu būdu.

Mokslinis literatūrologas darbas yra vienas, vidinę savimonę formuojančių — ją blokuojančių bei skatinančių — būdų. Literatūra yra tokia įvairi, kad joje esantys skirtingi giliausių įtakų, poveikių, tēmių. Visa tai savaip įtaigoja ir veikia. Juk į daug ką turi savo profesinėje praktikoje (pedagoginiai ar moksliniai tikslai, kurie yra labai susiję, ypač, kai dirbi aukštojoje mokykloje) įsigilinti, daug ką, nors tau ir svetimo, savaip toleruoti, aiškinti, nepaniekinti ir neatstumti. Juk meno kūrinys — kaip gyva esybė, kaip žmogus, kurį tu pamilsti, jo gaili, ir jį eini, jei tam yra bent mažiausios prielaidos. Dvasingumas su savo jautriausiomis, pažeidžiamiausiomis vietomis ypač išryškėja mene, kuris visada yra ne tik meno forma, kuris savaime kelia tiek daug profesinių tyrinėjimo aspektų, bet ir siela, įsikūnijusi iš Dievo paveldėtame žodyje, virtusi lūpomis ištariama arba tyliai skaitomo, teksto rega. Literatūra byloja žmogui, o šis atsiliepia į ją. Taip sudarytas vienas pasaulis, tokia jo dievišką kūrėjų būtybę, kurią suvoki, kuriai vienokiu ar kitokiu būdu atsiverti, yra slapčiausias ir esmingiausias kiekvieno mūsų tikslas ir prasmė. Kas kita — suvoki tai ar ne — tai tavo ir Dievo, su kuriuo vis tiek susitinki ir susitinki, problema.

Kaip tik šį atvejį, šią kartinę egzistencinę lygtį pastarųjų metų lietuvių literatūroje palietė Kestucio Trimako — jau daug metų lietuvių išsiviję, JAV, gyvenančio kunigo, teologo ir religinių išgyvenimų tyrinėtojo, mokslininko, psichologo — veiklas, pavadinamas *Ieškančiojo pėdsakai*. Kas tai — literatūros magistralė, tradicinės pasaulietinės litera-

tūros priešprieša, žvelgiant literatūrologinio profesionalizmo principais, šalikėlė ar kryžkelė, kurioje savaip jungiasi ir plėtojasi esminiai, dvasinio bei estetinio šių dienų žmogaus pasaulio, vidinės jausenos, plėtros taškai? Vienaip ar kitaip, šią problemą teko spręsti ir kelti, kai pribrendo mintis paskirti šiam kūrinui dalį savęs — kažką tokio, kas gal tik man pačiai savyje iki tol buvo nujaučiama — ir ieškojo savosios profesinės bei egzistencinės, būtiskos argumentacijos. Rašydama studiją, išgyvenau kažką neįprastą — tarsi naujai ėjau savo profesinį kelią, nes man ėmė byloti ir per rašomą mintį reikštis daug, tiek literatūroje, tiek savyje iki tol dar neiškeltų iš jau esamos ezoterinės gelminės galimybės reikšinių. Sakytum, kad šios studijos rašymas virto tiesiog egzistencine dvasine būseną, ko negalima nutildyti, neišreikšti.

Nežinia, kiek tai, kas parašyta, bus aktualu visuomenei, bet man pačiai tai buvo svarbu. Prieš tai jau buvau dėsčius XIX amžiaus lietuvių literatūrą, apie jos poetinę viršūnę — Maironį — esu paskelbusi apybraižą, rašiusi nemaža mokslinių straipsnių, sudariusi šio poeto *Raštus* su jų įvadais ir moksliniais komentarais. Dėstant įvairius literatūros istorijos kursus, buvo išsilyginta, išsijausta ir daug ką — ir ne tik profesijai, bet ir tam kažkam, kas yra tavyje ir vis ieško ne tiesioginio mokslo, o pats savęs. Gyveni, bet tarsi dar nesutikęs su saviimi.

Apie tokias žmogaus būsenas, vidinius išgyvenimus, kurie galop būtinai virsta religiniais, — K. Trimakas juos linkęs laikyti tiesiog natūraliais dvasiniais, taikydamas jiems dvasingumo kategoriją, kuri vis tik yra religingumo sinonimas — reikšmingai byloja dabartinei Lietuvos visuomenei visa plačiašakė šio žmogaus — dvasininko, mokslininko ir, kaip dabar jau matome, menininko — veikla. Visą jo darbų linkmę yra reflektuoti, analitinę, pagrįstą atkakliu minties ir dvasios darbų, vainikuota jų sinteze. Tai patvirtina religinių išgyvenimų psichologijos veikalai *Asmenybės raida gyvenime* (1997), *Žmogaus aukščiausi skrydžiai* (1996) bei dabar autoriaus dar rašomi ir jau spausdinami nauji šios srities darbai. Nuo tada, kai, būdama Vytauto Didžiojo universiteto docente, susipažinau su šiuo žmogumi ir kūryba, visada žaviuosi jo profesiniu pilietišku entuziazmu, noru duoti Lietuvai, jos žmonėms po ilgą politinės tremties ir negandos metų tai, ką pavyko sukurti išsiviję, mąstant apie savo gentainius. Aktyvus pedagoginis dvasinis darbas Vytauto Didžiojo universitete, kitose lietuvių katalikų bendruomenėse ir institucijose, nenutrūkstanti mokslinė veikla, savo lėšomis skleidžiamas po Lietuvą, vis papildant naujais leidimais, autorinės knygos rodo tą asmenybės subrendimą, kurio Lietuvoje nebuvo ilgus metus. Tai kažkas dar iš XIX ir XX amžių sandūros, lietuvių šviesuolių epochos, kai visa, kas yra esmingiausia žmogui, nesavaidaiškai veikė kitiems — pirmiausia savo tautai ir ją sudarantiems žmonėms, kurios profesinės, socialinės orientacijos jėg bebūtų.

Irena Slavinskaitė

Dvasinė inteligencija, šviesus religinės sąmonės būvis, mokslingumas ir gimta estetiškai pajauta suklustė ir eiluoju evangelinių mąstymų knyga *Ieškančiojo pėdsakai*. Šią knygą sukūrė ne tai, kad vadiname įprastu mums žodžiu — talentas, o tai, kad J.V. Goethe vadino esmingesniu žmogui ir mene — prigimtis — kurios nenutildys ir neužgoši, jei ji tokia Dievo duota. Ji eis per visas klūtis, įveiks barjerus ir, aktyviai bei džiugiai liudydama, ves pasakui save kitus. Tik tuo turbūt galėtume paaiškinti tą keistą ir nuostabų dabartinės Lietuvos kultūrinio gyvenimo faktą, kad po Lietuvą jau paplito, buvo išpirkta ne viena triguba knygos *Ieškančiojo pėdsakai* laida. Pirmasis leidimas išėjo Čikagoje 1989 metais, antrasis — Kaune 1990 m. ir trečiasis — Kaune 1995 m. Iš pastarojo neparduota beliko tik apie 50 knygų, o tiražai juk siekė kone negirdėtus šių dienų literatūrai mastus — po 5,000 ir daugiau egzempliorių. Vadinasi, Lietuvoje ir lietuvių išsiviję yra tie tūkstančiai žmonių, kuriuos traukia kaip tik tokio pobūdžio literatūra ir šio autoriaus knyga. Tai faktas, kurio nematymas bei ignoravimas reikštų kultūrinę ir mokslinę vištakystę.

Lietuvoje — vargusioje, kentėjusioje ir tebekečiančioje — esama ištisos tylos ir skausmo zonos, dvasinio ilgesio, susijusio su religiniu estetiniu atsinaujinimu. Daug kam tokio pobūdžio knygos skaitymas yra dar vienas žingsnis per literatūrą — tokią pageidaujamą nuo seno lietuvių gyvenimo dalį bei formą — į save — numanomą, jau esamą sielovadoje, bet užgožtą daugelio kitų įpročių, įtakų, tēmių.

Tad judėti profesinėje trajektorijoje nuo Maironio, V. Kudirkos ar B. Brazdžionio, nuo domėjimosi visa giliaja lietuvių poezija iki K. Trimako knygos *Ieškančiojo pėdsakai* evangelinių mąstymų natūralu. Ir ne vien estetiškai kokybės šiuo atveju, ne aklas profesinis instinktas verčia rikiuoti poetus ir įžymius ir ne žymius, vienus iškelti amžiams, o kitus apeiti — tiesiog buvo ir esama K. Trimako *Ieškančiojo pėdsakuose* tai, kas yra jų ypatingas, sakykime, neįprastas grožis ir žavesys.

K. Trimako *Ieškančiojo pėdsakai*, kaip matyti iš jo knygos gale pateikiamų komentarų, nėra beapeliacinis veržimasis į grožinę literatūrą, juolab po kažkieno užvertus vartus. Tai refleksinės religinės sąmonės pavyzdys, sekantis Naująjį Testamentą, atsiliepiantis į jį. Džiaugsmingoji Naujiena pripildė visus veikalo tekstus, buvo skatinama akstinių, citatų, paimtų iš evangelijų — knygų. Anot autoriaus, „šiais mąstymais vaizduojama evangelinė tiesa vaizdinėmis priemonėmis. Štai keletas pavyzdžių. Mąstyme „Mirti“ evangelinė tiesa — Jėzaus mirties aukos įsisąmonimas ir įvykdymas (priemonė: paukščiukas Jėzaus rankose; senelio mirtis ir kt.); „Dekoti“ — tiesa — Jėzaus — žmogaus dėkingumas Dievui Tėvui (priemonės: visos detalės) ...“.

Kaip matyti iš autorinės intencijos, *Ieškančiojo pėdsakai* nėra įprastinis grožinės literatūros reikškinys. Bet jis yra grožinė literatūra, kuri turi labai savitus raiškos principus. Jų apmąstymas sudarė mano rašomos studijos vidinę profesinę trauką, kuri buvo orientuota į du centrus — kūrinių prasmės ir estetikos užuomazgų, susiformavimo ir pagaliau suvokimo savojoje autentikoje pažinimą.

Ne viskas iš įprastinių profesinių poezijos vertinimo būdų man čia tiesiogiai tiko, sudėriau su tuo, kam reikėjo savito suvokimo. Teko eiti iki mūsų literatūroje mažai išplėtotų formų — biblių metaforų — bei kitų, visiškai savitai šios knygos struktūroje atsiskleidusių estetiinių reikšinių, įvestų į vakarietiškos religinės kultūros tradiciją. Vakarietiškoje laikoma, kad Biblija domėjosi tik esmėmis, tuo, ką E. Auerbachas veikale *Mimezis* pavadino

Tiesa, neprisidengiantia paviršutinišku žavesiu, nepataikaujancia adresatui, drąsiai apeliuojancia ir sudėtingą kalbėsena — tekstą, potekstę. *Ieškančiojo pėdsakai* apmąstąs didžiulįs Potekstes, siekia jų gėlmės. Pagrindiniu teksto argumentu knygos struktūroje išlieka Jėzaus gyvenimo suvokimas, „kaip gyvas paaiškinimas“ (165), kaip kalbėjimas pavyzdžiu. Visa kita išlygina autoriaus bylojimą per meilę, nuosirdžiai, įtikinamai, argumentuotai, intelektualiai. Asmeninis atšvaitas, plačiosios gerio, grožio, teisingumo estetikos bei etikos krikščioniškoji samprata *Ieškančiojo pėdsakuose* sušildė didžiulės svarbos temą, pavertė ją grožiniu tekstu, poetine savito evangelinio mąstymo žanro literatūra. (Be abejo, K. Trimako *Ieškančiojo pėdsakai* galima perskaityti keleriopai, atsižvelgiant į skirtingas profesijų ir interesų sritis, bet tai yra literatūra ir estetinio žodžio prasmė. Knyga aiški ir kaip gimosios kalbos kultūros pavyzdys, lietuvių rašytas išsiviję. Tai — kūryba, atvira visai lietuvių tautinei savimonei).

Per tą *Ieškančiojo pėdsakų* evangeliją ateina dvasinė ramybė. Tai Dievo buvimo ir žmogaus atsiliepiamo į jį sąsajos. Dievo ir žmogaus kontakto problema čia sprendžiama savaip — per žmogaus ieškančią Kristų. Knyga kalba apie Dievo sumanytą kilnų ir gražų pasaulį, ir toki, kokiu šis pasaulis yra tapęs; apie tai, ką Dievas daro, kai tikrovė tokia, kokios nenorėta; apie Jo Dovaną pasauliui — Sūnų, kuris turi numirti ir prisikelti. Nuo to taško iki Prisikėlimo — ilgas kelias. Jį užpildo mąstymais K. Trimako knyga. Knygoje dominuoja dvi — dieviškoji ir žmogaus — temos, žmogaus būvis, kuris visada, visais istoriniais laikais ir kiekvienu individualiu atveju sudarytas iš klaidų, gražių intencijų ir retų išsipildymų. Bet knygos visuma džiugiai, giedra, todėl ir pavadinu savo studiją apie ją *Harmonijos formos*. K. ygoje esama to, kuo gyvenimas verčia abejoti — beapeliacinio aukščiausių sakralinių vertybių išpažinimo. Joje esama tave palaikancios ir pripildan-

čios jėgos — tobulybės jutimo Dieve ir jos potencialumo pasaulyje.

Tai knyga, kuri dvasiškai neapvilia, o įpareigoja, palaike, suteikia galimybės gyvenyti. Anot *Ieškančiojo pėdsakų* žodžių, „Esantysis tveria begales. Savo Būties laisvą atspindžių“. Knygoje užsimezga polemikos, kas yra laisva sąmonė, kokios jos vertingos ribos. Veiklas patraukia žmogaus ir Jėzaus išgyvenimų drama, atspindi Dieviškosios minties pažeidžiamumą ir begalinio pajėgumo dermes. Tai ne ištiesinta teologinė trajektorija, o metamorfozų lūžių ir virsmo kreivė — drama, rizika, atsakomybė. Joje atsiveria žemiškojo gyvenimo esmės — visada tarp neišvengiamo ilgesio, rūpesčio, skausmo. Jei to nepriimsi, nieko tavyje esminio neįvyks. *Ieškančiojo pėdsakai* — mistėrija, kurioje veikia Visata, žmogus ir jo ieškantis Dievas. Svarstomasis elementas jungtamas visame kame — net šventų personažų vidiniuose išgyvenimuose. Be svarstymo nėra ir religinio išgyvenimo — nei Dievo, nei žmogaus. Visa tai liudija *Ieškančiojo pėdsakų* autoriaus dramatinę patirtį, džiugų, atkaklų, bet nelengvą ėjimą į religiją, mokslą, kultūrą ir žmones.

Tokia buvo ir vidinė K. Trimako knygos motyvacija, skelbianti, kad „krikščionybės gėlmėje glūdi galia ir galimybė“ (15). Transcendencija, dvasingumas praplečia įprastą žmogaus mąstyseną. K. Trimako *Ieškančiojo pėdsakai* liudija, koks svarbus yra šiuolaikiniam pomodernistiniame pasaulyje ir pomodernistiniame meno fone dvasinių nuostatų ieškojimas. Ji padeda mobilizuoti sielą ir pakelti ją nuo kasdienybės. Anot paties K. Trimako pasisakymų spaudoje, yra penki krikščionybės ir kultūros santykiniai būdai:

Pirmasis modelis grindžiamas optimistiniu šio santykio įvardijimu: „krikščionybė nesunkiai įkūnijama kultūroje“, pavyzdys — Europos kraštai viduramžiais. Antrasis modelis kultūrą ir krikščionybę supriešina. Pavyzdys — Sovietų Sąjungos ir okupuotos Lietuvos ateizmas. Tarp tų dviejų kraštutinumų yra trys centriniai modeliai: 1. dualistinis, žvelgiant į Kristaus ir pasaulio sferas kaip nesuderinamas; 2. „jos yra tik greta viena kitos“; 3. sintezės modelis, leidžiantis krikščionybės ir kultūros jungti. „Šios galimybės pagrindas ir versmė yra Kristus, krikščionybė ir žmonijos idealas, kuris savo asmeniu vienija dieviškąją prigimtį. Juo remiantis yra įmanoma ir būtina siekti sintezės tarp krikščionybės ir kultūros. „Taip, — rašo K. Trimakas, — mąstė Tomas Akvinietis, prof. Stasys Šalkauskis ir kiti“.

Transformacijos modelis paaiškina, kaip tas ryšys siektas, kaip įgyvendinamas per moralinę ir dvasinę asmenų metamorfozę. Tauta išugdoma, tik esant atviram ir brandžiam kultūros ir krikščionybės ryšiui. Cituoju autorį: „Tik tauta yra atspari išblėsimui, iškrypimui, išnykimui ir prasmingai išlieka istorijoje, kurdamą tokią dvasinę kultūrą, kurioje teigiamas, tvirtinantis, motyvuojantis turinys žadina ją bei įgalina neužsiimti vien materialiais tikslais, surasti išliekančią viziją bei jos siekti; darniai jungtis į didį darbą bendrai gerovei bei asmeniui vystymuisi; nugalėti individuose bei visuomenėje esančias destruktivias, ar-

dancias ir skaldančias tendencijas; atsiverti iš Antgamtės kylančioms galioms“.

Tokia ontologinė arba teologinė *Ieškančiojo pėdsakų*, kaip savitos estetizuoto mąstymo struktūros, išankstinė bei vidinė autoriaus motyvacija. Jungtis, o ne skaldymas, dermė, kūryba, kaip vieningas struktūriškumas, o ne palaidas amorfizmas ir dekonstrukcija, yra K. Trimako knygoje įgyvendintos minties ir formos kelias, atsiribojęs nuo daugelio šių laikų literatūros tekstų. „Labiau gal net negu bet kada anksčiau Lietuvos istorijoje tiek tikintiesiems, tiek netikintiesiems reikia žinoti, kad krikščionybės gėlmėje glūdi galia ir galimybė“. Šios autoriaus mintys ir pats jų perkėlimas į grožinę literatūros teksto erdvę leidžia suvokti *Ieškančiojo pėdsakus* kaip religinę bei patriotinę misiją. *Ieškančiojo pėdsakai* — tarsi pasaulio vyksmo scena, kurioje sugrąžinama išbūti didžiojo kosmoso, būties, religijos, kaip vaizdinio ir dogmos (scenos), centre, atstovauti ir sykiu kurti, skleisti gyvenimo, religijos ir poezijos kaip konkrečios, savitos žanrinės mąstysenos, dvasią. Galbūt todėl taip akivaizdžiai yra jaunimas vienijantis žmones K. Trimako teksto poveikis.

Be abejo, rašyti apie K. Trimako *Ieškančiojo pėdsakus* pasauliečiui nėra lengva — juose daug teologijos. Bet savaime atsirado proga kelti klausimą, kiek ji virto grožiniu tekstu, kokia teksto specifinė sandara. Skaitymas pavirto įsišmelkimu, introspekcija, veržimusi per sandarą į kūrinių būtį. Vadinu šį metodą filologiniu skaitymu — atidžiu siekimu suprasti. Gal šios pastangos sudomins ir kurį kitą panašų filologinių studijų mėgėją, bandantį savaip aptarnėti teksto literatūriškumo klausimus.

Baigdama norėčiau pažymėti, kad į šią studiją vedė gyvenimo ir profesijos eiga, daugiausia susijusi su poezijos klasika. Šiuo atveju domėtasi tuo, kas lietė dvasines, sunkiai pasiekiamas esmės ir tik šalia to, bet vis dėlto esmingai, jų profesionalizaciją. Suprantama, kad kaip ir visada, taip ir į K. Trimako *Ieškančiojo pėdsakus* galimi ir kitokie požiūriai bei analizės metodai. Tik nedidelė dalis jų atspindėjo jau esamuose atsiliepimuose ir recenzijose. Manciau, kad *Ieškančiojo pėdsakai* virto ne tik puikia mąstomąja literatūra, bet ir poezija, kurioje teologinės nuostatos suderintos su vaizdinėmis. *Ieškančiojo pėdsakų* poetiškumas sudaro evangelinės K. Trimako knygos žavesį, paverčia rūstoką turinį taurumą spinduliuojančia forma. Poezijos ir religijos ribos, drauge poetinis ir religinis išgyvenimai dera tarpusavyje, motyvuoja vienas kitą, ypač todėl, kad, anot autoriaus, mąstydamas Evangeliją, „siekiame kažko kilnaus ir aukšto, kas toli prašoka mūsų pastangas“ (267).

Mintys, skirtos filologinei studijai apie Kestucio Trimako *Ieškančiojo pėdsakus* išsakytos. Filologinės studijos ir šio straipsnio autorė yra literatūros teorijos daktarė, Vilniaus valstybinio universiteto Kauno Humanitarinio fakulteto docentė, spausdinusi tokius veikalus kaip *Maironis* (1987), *Jono Strielkūno kūryba* (1990), redagavusi Maironio *Raštus* (1987-1992), V. Kudirkos *Poezija. Proza. Publika* (1990) ir kt.

Naują studiją išleido ir jos sutiktuves surengė Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakultetas Kaune 1998 m. lapkričio 14 d.

Leidiniai

ŽODIS tarp mūsų. 1998. Katalikų bendruomenės „Gyvieji akmenys“ leidinys, populiarus, JAV-se leidžiamas žurnalas *The Word Among Us* vertimas. Tai kiekvienos dienos Šv. Rašto skaitiniai, papildyti meditacijomis ir atitinkamais straipsniais, kurie įveda į Bažnyčios liturginį laiką. Leidinys padeda ne tik evangelizuoti, bet ir dvasiškai augti atskiriems asmenims, grupėms, parapijoms. Tai geras pagalbininkas kunigams.

Arkivysk. Sigitas Tamkevičius apie šį leidinį taip sako: „Prieš jūsų akis labai reikalingas leidinys, kurio iki šiol mums trūko. Dabarties žmonės dažnai panyra į materializmą ir gyvenimo prasmės ieško prabangoje ar hedonizme. Mąstantys žmonės suvokia tikrųjų vertybių svarbą, todėl jie ieško kelių aukštesniam, gilesniam dvasingumui pasiekti. Jeigu tu esi vienas tų, kurie nori kopti į dvasinio gyvenimo aukštumai, imk į rankas šį leidinį ir kasdien po mažą dalį skaityk. Mokykis gyventi taip, kaip surasi, maldoje apsarstęs, skaitytus žodžius.“

Labai džiaugiuosi visais, prisidėjusiais prie šio leidinio pirmųjų žingsnių, ir laiminu jo tolimesni kelią. Laiminu visus, kurie šį leidinėlį remia, skaitys ir mokykės būti šviesiais Bažnyčios žiburiais.“

ŽODIS tarp mūsų. 1998. Kasdieninės meditacijos. 80 psl. JAV ir Kanadoje leidinį galima užsisakyti per Vinco Kolyčių, 86 Glenholme Ave, Toronto, ON M6H 3B1, Canada. Prenumerata JAV 25 dol., Kanadoje — 35; užsakant giminiams Lietuvoje — 10 dol. arba 15 kanadiškų dol.

Vytautas Tetenskas

ANTANO KEBLIO DAINA LIETUVAI

Vytautas Tetenskas. Antano Keblio daina Lietuvai. Klaipėda, 1998.

Galbūt ši knyga geriausiai aptariama 1998 m. rugpjūčio 8 d. laikraštyje *Klaipėda* išspausdintoje Vytauto

Blūšiaus recenzijoje, pavadinimoje „Apie išeivijos dainių“. Ta recenzija ir pasinaudojusi, pažymint, kad užsisakyti knygą galima (užs. Nr. 15842), rašant: Klaipėdos uni-

versiteto leidykla, H. Manto 84, 5808 Klaipėda, Lithuania.

Karai ir kitos negandos daug Lietuvos sūnų ir dukterų išblaškė po visus pasaulio kontinentus. Norom nenorom likimas vertė gyvenimą kurti svetur. Įvairiai susiklostė jų būtis. Vieni, kamuojami sunkių darbų, nepalankių klimato sąlygų ir ilgesio tėvynei, atgule poilsiui tolimose svečiose šalyse. Kiti išilėjo į įvairių tautų būti, kultūrą ir tarsi ištirpo, nepalikdami savo pėdsakų. Tačiau nemažai buvo ir tokių, kurie išgyvenę negandas ir visus sunkumus, nutverė gyvenimą už „ragų“ ir nepalūžo, ne tik sukūrė sau ir savo šeimoms normalų gyvenimą, bet ir su meile, nuširdumu garsino ir tebegarsina Lietuvos vardą dvasinėmis vertybėmis visuose kontinentuose. Jie, susibūrę į didesnes ar mažesnes tautiečių kolonijas, išsaugojo gimtąją kalbą, papročius, populiariausias lietuvių liaudies meną, menininkų originaliąją kūrybą. Kūrėjai išeivijoje sukūrė ne vieną kūrinių lietuviška tematika, sukaupė turtingus archyvus ir bibliotekas, kurios pamazų atkeliauja į Lietuvą. Nemaža tokių žmonių savo kilme ar veikla yra susiję su Klaipėdos kraštu. Vienas iš jų — kultūros veikėjas, dainininkas Antanas Keblys, gimęs Žemaitijoje, Kartenos parapijoje, Baublių kaime 1921 m. birželio 14 dieną, o nuo 1951 metų gyvenantis Montreale mieste Kanadoje.

Kuo įdomi ir brangi ši asmenybė Lietuvai?

Pelnydamas pragyvenimui duoną darbu įvairiose gamylose, o didžiausioje Montreale „Molson“ alaus darykloje dirbęs net 25 metus, Antanas Keblys atliko didžiulį, aktyvų kultūrinį darbą išeivijoje, populiariausias lietuvišką dainą ir giesmę įvairiose pasaulio šalyse. Apie šį dvasinį gyvenimo būdą Antanas Keblys sako: „Svarbiausia mano užsibrėžtoji misija — mano dainos, koncertai, susirinkimai, nesėkmės ir pasisekimai. Galvoju, kad mano Viešpaties skirtas gyvenimo tikslas pasiektas — visad ir visur, Lietuvoje ar čia, Kanadoj, ir plačiame pasaulyje savo dainomis, ir giesmėmis saugojau lietuviškumą ugnelę tarp tautiečių. Per sunkumus ir klaidas mokiausi, po to, pats įgijęs profesionalios patirties, savo žinias perduodavau visiems, kurie ėmėsi nelengvo liaudies dainininko ir giedoriaus amato. Nesistengiau kopti į aukščiausias dainavimo viršūnes — pasitenkinau tik kukliu liaudies dainininko likimu. Ir džiaugiuosi tuo. Nes nesavanaudiškai tarnavau visiems lietuviams, kurie mylėjo ir vertino lietuvišką dainą bei giesmę.“

Kad plačiau susipažintume su šios asmenybės gyvenimu ir nuveiktais darbais, pasklaidykime neseniai išėjusią knygęle *Antano Keblio daina Lietuvai*, kurią parengė KU Menų fakulteto profesorius Vytautas Tetenskas, jau daug metų kūrybiškai bendradarbiaujantis su šio leidinio herojumi (redaktorius doc. dr. Aleksandras Žalys, leido KU leidykla, spausdino AB „Klaipėdos rytas“).

Knygoje chronologine tvarka aiškiai, vaizdžiai ir viešiams suprantamai nušviečiamas Antano Keblio gyvenimo ir kūrybinis kelias nuo

vaikystės iki šių dienų. Pateikiama svarbiausios veiklos chronologija. Tai pasirodymai operose su Montrealeio McGill universiteto Muzikos fakulteto operos klasės studentais (*Figaro vedybos, Bohema, Traviata, Likimo galia*) 1962 metais, pirmasis A.

Keblio solinis koncertas-recitalis Montrealeio Aušros Vartų parapijos salėje 1964 m. ir kita. Šiame skyriuje autorius rašo: „Antanas Keblys iš viso yra išleides vieną ilgai grojančią ir apie 80 audiokasetių, iš kurių didesniąją dalis yra įrašytos koncertų salėse, likusioji — įrašų studijose. Kasetėse — solinės dainos su Aušros Vartų parapijos chorą, su vyrų oktetu ir su V. Tetensko vadovaujamu liaudies instrumentų ansambliu. Taip pat įrašytos penkios videokasetės — trys solinės ir dvi choro, kuriose įamžinta kantatos *Kryžių ir rūpintojėlių Lietuva* premjera Montrealyje ir pasirodymai Lietuvoje (muzika Aleksandro Stankevičiaus, eilės Henrikos Nagio).

Jaudinantis trylikštasis knygos skyrius „Atėjo ir mano gyvenimo ruduo“, kuriame minėtis reiškia pats Antanas Keblys. Jis rašo: „Kadaise F. Cha-teaubraid yra pasakęs: „Rudens scenos mus daug ko pamoko: gėlės vysta kaip mūsų viltys, lapai krinta kaip mūsų metai, debesys plaukia kaip mūsų iliuzijos, šviesa mažėja kaip mūsų proto įžvalgumas. Saulė darosi šaltesnė kaip mūsų jausmai, upės užšąla kaip mūsų gyvenimas, viskas turi slapta ryšį su mūsų likimu“. Atėjo ir mano gyvenimo ruduo, ir jau laikas pasitraukti iš einamų Aušros Vartų parapijos choro koordinatoriaus pareigų. Atėjo laikas užleisti vietą jaunesniam, kuris galės dirbti ir planuoti veiklą su šiuo chorą. Visiškai užteko darbo, kai tauta buvo paversta, o dabar ta tautinė veikla yra žymiai sumažėjusi. O ir man reikia atsipūsti ir pailsėti bei pasidžiaugti gyvenimu, kolegi būsio pašauktas negrįžtamai. Dabar bent iš tolo galiu vežėti ir klausytis jų giesmių ir dainų. Nors ir dabar kai kada reikia šoktelti į jų tarpą ir pagelbėti, kada yra reikalas ir kada esu prašomas...“

Leidinį gražiai papildė ir pagyvina nuotraukos (jų-52), vaizduojančios A. Keblio gyvenimo ir kūrybinės veiklos momentus užsienyje bei Lietuvoje.

Prof. V. Tetensko paruošta knyga „Antano Keblio daina Lietuvai“ — gražus indelis į mūsų kultūros istoriją.

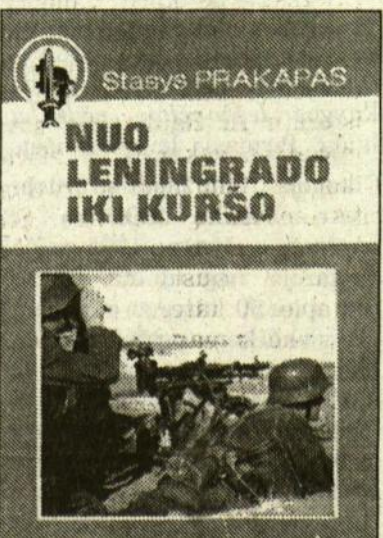

Lithuanian papers. Volume 12-1998. Annual Journal of the Lithuanian Studies Society at the University of Tasmania.

Žurnalas leidžiamas jau 12 metų Tasmanijos universiteto prieglobstyje, ne vien Lithuanian Studies Society at the University of Tasmania, bet ir jos pirmininko, redaktoriaus Algio (Vincio) Taškūno nenu-

ilstamos energijos bei pasiaukojimo dėka. Adresas: LSS PO Box 777, Sandy Bay, Tasmania 7006 (Australia). Verta pažymėti, kad A. Taškūnas buvo išleides ir labai populiarią knygęle apie nereikalingų svetimžodžių potvynį, skandinantį lietuvių kalbą. Pirmoji knygelės laida buvo bemaž išplatinta — autorius rašo, kad netrukus bus išleista antroji, papildyta. Jis taip pat paminė, kad daug atsiliepimų į šį leidinį atėjo iš lietuvių — iš Japonijos, Anglijos, Olandijos, Izraelio ir Prancūzijos.

Lithuanian Papers žurnalas yra metraštis (prenumeratos kaina JAV ir kitur užsienyje — 20 dol. trejiems metams oro paštu), leidžiamas, kaip minėta, jau 12 metų, anglų kalba, nors medžiaga jame išimtinai susijusi su lietuvišiais bei Lietuva. Daugumas bendradarbių — lietuvių kilmės. Šiame numeryje ypač verta atkreipti dėmesį į Richard Pipes (Harvard University) straipsnį „The Need to Decommunize the Ex-Communist States“. Žurnalą turėkume užsakyti savo lietuviškai nekalbantiems draugams ir bendradarbiams.

Stasys Prakapas. Nuo Leningrado iki Kuršo. „Kardas“, 1998 m. Vilnius. Lietuvos valstybės ir kariuomenės jubiliejiniai 1918-1998 metai. Prisiminimai. Spaudai paruošė A. Martinonis. Viršelio dailininkas A. Šakalys. Išleista autoriaus lėšomis.

Tai dar vienas lietuvių tautos istorijos fragmentas, kai mūsų tautos vaikai karo ir antrosios bolševikų okupacijos siaubo buvo išblaksti toli už savo tėvynės ribų.

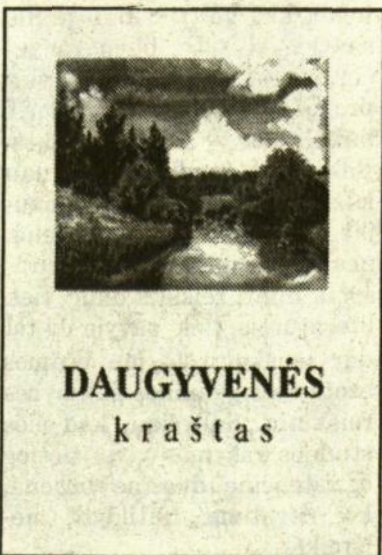
Autorius Stasys Prakapas šiuo metu gyvena Kanadoje, bet jam, kaip ir daugeliui lietuvių pabėgėlių, teko nukeliauti ilgą bei pavojingą kelią, kol pagaliau pasiekė „antrąją tėvynę“ ir joje pastoviau įsikūrė. S. Prakapas buvo vokiečių okupacijos metais priverstas tarnauti vermachte ir turėjo pereiti visą sovietų-vokiečių kovų eigą — nuo Leningrado iki Kuršo. Vėliau, karui pasibaigus, kurį laiką gyveno pabėgėlių stovykloje Oldenbunge, emigracijos banga jį nubloškė į Angliją, po to į Kanadą, kur jis tarnavo karališkosios artilerijos, karo topografijos daliniuose (turėjo puskarininko laipsnį).

Knygelė, tiesa, nedidelė, 64 psl., iliustruota nuotraukomis; kaina 5 dol. Besidomintys gali užsisakyti šiuo adresu: Stasys Prakapas, 49 Norseman Street, Toronto, Ont., Canada M8Z 2P7.

Anatolijus Kairys. Medininkų pilis. Istorinė apysaka legendų motyvais. Išleido Kauno Kultūros rūmų knygos salonas 1998 m. Knyga minkštais viršeliais, 120 p. Užsakymus galima siųsti: Kauno Kultūros rūmų knygos salonas, Vytauto pr. 79/1,

LT-Kaunas. Užsakymas Nr. 455. Tiražas 2,000 egz.

Kaip knygos metrikeje pažymėta: „Šia apysaka pagerbiami septyni lietuvių tautos gynėjai, žuvę Medininkuose 1999 metai liepos mėnesio 31 dieną“. Turinį sudaro septyni skyriai ir epilogas. Vaizduojami XIII a. istoriniai įvykiai, perpinti nuotykiiais ir intrigoimis. Epilogas autorius sujungia senuosius laikus su 1999 m. Medininkų tragedija, kurios aukoms prisiminti ir skiria šią knygą.

DAUGYVENĖS kraštas. Išleido Žiemgalos draugijos Vilniaus skyrius. Parengė prof. Vytautas Šernas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 1998 m. Kaunas.

Daugyvenės pavadinimas galbūt daugeliui negirdėtas. Tai lygumų upė, kurios vardas pavadintas ir šis kraštas, esantis tarp Gabogalos (Raginėnų) ir Žiemgalos. Stambausi centrai — Šeduva ir Linkuva. Apie Daugyvenės kraštą ir surinkta šio stambaus kraštotyros veikalo medžiaga: istorija nuo pirmųjų gyvenvietės pėdsakų, archeologijos paminklai, kraštovardžiai, žmonių kovos dėl savo buities, miestai, kaimai, bažnyčios, mokyklos, žemės ūkis, miškai, svarbieji žmonės — švietėjai, kultūrininkai, taip pat pokario metai — bolševikų teroras, trėmimai, partizanų kovos ir kt.

Knyga stambi — 630 psl.; gražiai išleista, iliustruota, tiražas 2,000 egz. Leidyklos adresas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, K. Done-laicio g. 28, LT-3000 Kaunas; užsakymo nr. 299.

Adolfas Baliūnas. Mano atsiminimai ir straipsniai. Išleido Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, 1998 m. Čikagoje. Redagavo dr. Juozas Skirius ir Aušrys Matonis.

Turinys, kaip ir iš knygos pavadinimo galima spręsti, suskirstytas į dvi pagrindines dalis: 1. Mano atsiminimai; 2. Spaudos darbai. A. Baliūnas, žinomas ekonomistas, turėjęs daug įtakos nepriklausomos Lietuvos (pirmosios nepriklausomosios dešimties) ekonominiam, ypač susijusiam su kariuomene, verslu ir ryšiais su užsieniu, gyvenimui. Pradėjęs savo tarnybines karjeros kelią pasiuntiniu Lietuvos Ūkio banke, vėliau

daug metų buvo susirišęs su Ekonominė karių bendrove, Ginklavimo valdyba, Lietuvių verslininkų organizacija „Verslas“, Prekybos mokykla ir kt. Apskritai, knyga yra veržlaus, darbštaus, pasiryžusio asmens testamentas, kaip galima visas klišiūs nu-galėti, jeigu tik dedama pastangų ir kieto darbo. Tai taip pat geras pluoštas tuometinės Lietuvos ekonominės, karinės, prekybos istorijos ir asmenų, kurie tą istoriją kūrė.

Tačiau A. Baliūnas nenuleido rankų, atsidūręs Amerikoje, aktyviai įsijungęs ir į anksčiau atvykusių lietuvių ekonominį gyvenimą, ir besistengdamas jį sėkmingai įtraukti naujuosius ateivius. Jis ne tik aktyviai šioje srityje dirbo, bet daug tomis temomis rašė lietuvių spaudoje. Galima sakyti, kad šioje knygoje, iliustruotoje A. Baliūno asmeninio ir visuomeninio gyvenimo nuotraukomis, sukaupta labai daug svarbios ir įdomios medžiagos, vertos platesnio dėmesio.

Genocidas ir rezistencija. 1998 m. nr. 1 (3). Vyriausioji redaktorė Dalia Kuodytė; mokslinis redaktorius Arvydas Anušauskas. Leidžia Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras. Vilnius. 1998. Šis numeris — 131 psl., tiražas 800 egz., užs. Nr. 135a. Leidyklos adresas: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Didžioji g. 17/1, LT-2001 Vilnius.

Šiame leidinyje Juozas Banionis rašo apie devintojo dešimtmečio Lenkijos lietuvių politinio gyvenimo bruožus KGB bylos „Tramplinas“ puslapiuose; Arvydas Anušauskas — Du KGB slapstosios veiklos aspektai; Juozas Starčauskas — Čekistai pasieniečiai Lietuvoje pokario metais; Kęstutis Kasparsas — Okupantų veiksmai, siekiant demoralizuoti ir dezorganizuoti pasipriešinimą 1945 m. v. v. sara; Arūnas Bubnys — Lietuvių viešoji policija ir policijos batalionai (1941-1944). Ir daug daugiau.

Juozas Skirius, Jonas Račkauskas. Amerikos Lietuvių Tarybos kūrmosi 1939-1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje. Išleido „Lithuanian Research and Studies Center, Inc.“, Chicago, Illinois, 1998 m.

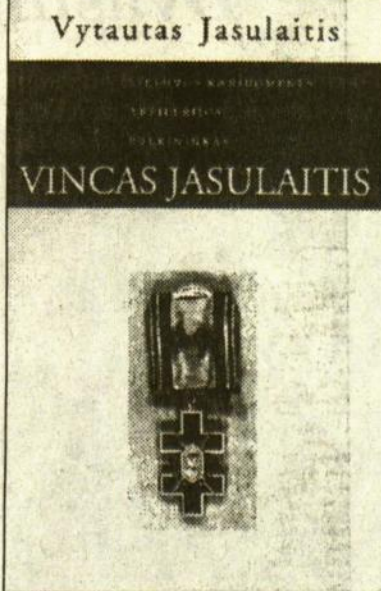
Tai išsamus ir vertingas (178 psl.) didelio formato straipsnių iš spaudos, dokumentų ir istorinės apžvalgos rinkinys, norintiems plačiau susipažinti Amerikos Lietuvių tarybos kūrmosi pradžią, idėją, šios svarbios organizacijos, apjungusios JAV-se gyvenusius lietuvius, ideologiją, tikslais bei žmonėmis, pasiryžusiais tuos tikslus įgyvendinti. Taip pat tai labai akivaizdus priminimas, kokiomis viltimis gyveno ir kaip stengėsi savo pavergtai tėvynei bei jos išblaškytiems vaikams padėti kilnūs tautiečiai Amerikoje.

Vytautas Jasulaitis. Lietuvos kariuomenės artilerijos pulkininkas. *Vincas Jasulaitis žmogus ir karys. 1898-1988.* „Vaga“, Vilnius. Redaktorius Henrikas Bakanas; 185 psl. Užsakymas 122, leidyklos adresas: Leidykla Vaga, Gedimino pr. 50, LT-2600 Vilnius.

Knygos turinį sudaro Lietuvos kariuomenės karininko, kūrėjo savanorio, Vycio Kryžiaus ordino kavalieriaus, Sibiro lagerių kalinio ir tremtinio plk. Vinco Jasulaitio biografijos ir gyvenimo apskritai pasakojimas. Aprašytos kovos dėl nepriklausomybės 1918-1920 metais, Lietuvos kariuomenės sunaikinimas 1940-1941 m., atskiras skyrius skirtas Elenai Jasulaitienei, plk. V. Jasulaitio žmonai ir autoriaus motinai.

V. Jasulaitis yra parašęs 105 mokslinius darbus, 72 paskelbęs spaudoje; jis buvęs Vilniaus miesto tarybos narys 1990-1993 m. Lietuvos Aukščiausios Tarybos — Parlamento — rūmų gynėjas 1991 m. sausio-vasario mėn., apdovanojamas Sausio 13-osios atminimo medaliu; 1993-1994 m. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos centro valdybos pirm.; 1993-1995 m. Vilniaus miesto meras; Vilniaus universiteto mokslinis bendradarbis, apdovanojamas Vycio kryžiaus (V laipsnio su kardais) ordinu, Vytauto Didžiojo (IV laipsnio — Palydo) ordinu, Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu, Švedijos Kardų (Kalavijų, 5-ojo laipsnio) ordinu, Lietuvos Kariuomenės kūrėjų savanorių, 10-ties metų Lietuvos nepriklausomybės, 10 metų Latvijos atvadavimo kovų medaliais...

Knyga jo sūnaus Vytauto Jasulaitio kruopščiai paruošta, iliustruota daugybe vertingų nuotraukų, ne tik bylojančių apie šio Lietuvos kario-gynėjo, mokslininko, bet ir apskritai Lietuvos kariuomenės nepriklausomybės, 10 metų Latvijos atvadavimo kovų medaliais...

Vytautas Jasulaitis

V. Jasulaitis yra parašęs 105 mokslinius darbus, 72 paskelbęs spaudoje; jis buvęs Vilniaus miesto tarybos narys 1990-1993 m. Lietuvos Aukščiausios Tarybos — Parlamento — rūmų gynėjas 1991 m. sausio-vasario mėn., apdovanojamas Sausio 13-osios atminimo medaliu; 1993-1994 m. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos centro valdybos pirm.; 1993-1995 m. Vilniaus miesto meras; Vilniaus universiteto mokslinis bendradarbis, apdovanojamas Vycio kryžiaus (V laipsnio su kardais) ordinu, Vytauto Didžiojo (IV laipsnio — Palydo) ordinu, Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu, Švedijos Kardų (Kalavijų, 5-ojo laipsnio) ordinu, Lietuvos Kariuomenės kūrėjų savanorių, 10-ties metų Lietuvos nepriklausomybės, 10 metų Latvijos atvadavimo kovų medaliais...

Knyga jo sūnaus Vytauto Jasulaitio kruopščiai paruošta, iliustruota daugybe vertingų nuotraukų, ne tik bylojančių apie šio Lietuvos kario-gynėjo, mokslininko, bet ir apskritai Lietuvos kariuomenės nepriklausomybės, 10 metų Latvijos atvadavimo kovų medaliais...

Knyga jo sūnaus Vytauto Jasulaitio kruopščiai paruošta, iliustruota daugybe vertingų nuotraukų, ne tik bylojančių apie šio Lietuvos kario-gynėjo, mokslininko, bet ir apskritai Lietuvos kariuomenės nepriklausomybės, 10 metų Latvijos atvadavimo kovų medaliais...

KULTŪROS LAIKRAŠČIAI IR ŽURNALAI KATALOGE

Pirmąjį Lietuvos kultūros leidinių katalogą išleido Atviros Lietuvos fondas. Jį numatoma pristatyti fondo namuose (Šv. Jono g. 5).

Leidėjai Elta informavo, kad naujajame kataloge pateikti duomenys apie 39 leidinius, kuriuose spausdinami straipsniai įvairiomis kultūros temomis.

Atviros Lietuvos fondas pirmuoju tokio pobūdžio katalogu siekia supažindinti visuomenę su kultūros leidinių įvairove, padėti joje orientuotis skaitytojams bei platinti joms. Be to, vienoje vietoje pateikta leidinių panorama leidžia apžvelgti šiuo leidinių gyvavimo istoriją, analizuojamas temas ir jų kaitą.

Katalogo leidiniai suskirstyti į dvi grupes: laikraščius ir žurnalus. Kiekvienam leidiniui skiriamas atskiras puslapis. Jame pateikti leidinio duomenys, leidėjas steigėjas, adresas, periodiškumas, įkavimo data, prenumeratos sąlygos ir banko sąskaita, taip pat tarptautinis standartinis leidinio dokumento numeris. Pridedamas trumpas leidinio turinys bei viršelio reprodukcija. (Elta)